

CZYNNOŚĆ PRAWNA

Jest to odmiana faktów prawnych, za pomocą których podmiot stosunku prawnego może — w granicach obowiązującego porządku prawnego — kształtować te stosunki.

Definicja pojęcia czynność prawna: stan faktyczny, w którego skład wchodzi co najmniej JEDNO oświadczenie woli, zmierzające do ustanowienia, zmiany albo zniesienia stosunku prawnego, z którym to stanem faktycznym ustawa wiąże skutki prawne nie tylko wyrażone w oświadczeniu woli, lecz także oświadczeniem tym nie objęte, a wynikające z ustaw, zasad współżycia społecznego lub ustalonych zwyczajów. [por. art. 56 kc]

Na czynność prawną składają się następujące elementy:

- 1) zawsze co najmniej 1 oświadczenie woli
- 2) niekiedy inne, które norma prawna przewiduje jako nieodzowne dla zaistnienia tej czynności w sensie prawnym (np. wręczenie zadatku, wydanie rzeczy, wpis do księgi wieczystej)

Oświadczenie woli — taki przejaw woli, który w sposób dostateczny wyraża zamiar wywołania skutku prawnego w postaci ustanowienia, zmiany lub zniesienia stosunku prawnego.

Musi być:

- 1) dostatecznie zrozumiałe,
- 2) swobodne,
- 3) złożone na serio.

WADY OŚWIADCZENIA WOLI

Do ważności czynności prawnej konieczne jest zajście pewnych przesłanek. Można wyliczyć cztery:

- dokonanie czynności przez osobę zdolną do czynności prawnej,
- dokonanie jej we właściwej formie,
- niesprzeczność z prawem lub zasadami współżycia społecznego (art. 58 kc)
- czynność musi być wolna od wad.

Według kodeksu cywilnego można wyróżnić 4 rodzaje wady oświadczenia woli. Są to:

- 1) **brak świadomości lub swobody** (art. 82 kc),

Jest to nienormalny stan psychiczny wyłączający świadome lub swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Jego przyczynami mogą być nadużycie alkoholu, wysoka gorączka, narkoza, choroba psychiczna, niedorozwój umysłowy, uwiad starczy (choroba Alzheimera) czy też odurzenie narkotyczne.

- 2) **pozorność** (art. 83 kc),

Pozorność to niezgodność między aktem woli a jej przejawem na zewnątrz.

Nie może być jednak uznane za pozorne oświadczenie woli składane wobec organu państwowego albo nie skierowane do oznaczonego adresata (a zatem np. czyjś testament nigdy dla prawa nie jest sporządzany dla żartu).

Czynność prawna ukryta pod inną czynnością jest ważna, jeśli spełnia przesłanki ważności (innymi słowy darowizna ukryta pod formą sprzedaży w celu ucieczki od zaliczenia darowizny na schedę spadkową i obliczeń zachowkowych może być na wniosek innych spadkobierców uznana w sądzie za darowiznę, choć sporządzony jest akt kupna-sprzedaży).

- 3) **błąd** (art. 84-86 i 88 kc),

Błąd to mylne wyobrażenie (lub jego brak) o rzeczywistym stanie rzeczy u oświadczającego wolę¹ albo mylne wyobrażenie o treści złożonego oświadczenia (tzw. pomyłka)².

Błąd musi być istotny subiektywnie (*tj. stanowić przyczynę sprawczą oświadczenia woli*) i obiektywnie (*żaden rozsądny człowiek w danym stanie rzeczy nie złożyłby takiego oświadczenia*). Przesłanka obiektywności odpada przy błędzie wynikającym z podstępstwa (art. 86 § 1) oraz przy testamencie (art. 945 § 1 pkt 2).

- 4) **groźba** (art. 87-88 kc).

Groźba pojawia się wtedy, gdy jedna osoba w celu zmuszenia innej osoby do złożenia oświadczenia woli o oznaczonej treści zapowiada użycie środków, które sprowadzą niekorzystne następstwa dla tej osoby lub osoby trzeciej, na wypadek, gdy żądane oświadczenie woli nie zostanie złożone.

Groźba musi być bezprawna³, musi być poważna, natomiast nie musi pochodzić od adresata oświadczenia woli. Nie jest też ważne, czego lub kogo dotyczy groźba.

¹ Np. kupowany rower wygląda na dobry, a w rzeczywistości przeżera go korozja.

² Np. napisaliśmy 1000 zł zamiast 100 zł (uwaga! przy czeku czy weksłu ważne jest to, co zostało napisane, gdyż są to czynności abstrakcyjne).

³ Bezprawne jest też groźenie użyciem środka prawnie dozwolonego, ale stosowanego w celu wymuszenia oświadczenia woli. Np. groźenie, że w razie niepodpisania jakiegoś dokumentu, doniesiemy do prokuratury o jakimś grzeszku prawnym naszego ewentualnego kontrahenta.

Klasyfikacja czynności prawnych:

- I. *jednostronne albo dwustronne* (uwaga! strona może składać się z kilku osób, np. po stronie dłużnika może być dwu kolegów razem winnych pieniądze komuś innemu);
- II. *inter vivos* (między żyjącymi — niemal wszystkie czynności prawne) oraz *mortis causa* (na wypadek śmierci tj. skutek zależny jest tu od śmierci osoby, która czynności dokonała np. testament);
- III. *konsensualne* (do zaistnienia czynności potrzebne są zasadniczo tylko oświadczenia woli) albo *realne* (oprócz oświadczeń woli potrzeba wydania rzeczy — np. w użyczeniu albo przechowaniu);
- IV. *rozporządzające* (skutek i cel to przeniesienie, obciążenie albo zniesienie prawa majątkowego) oraz *zobowiązujące* (powiększa pasywa osoby dokonującej czynności prawnej)⁴;
- V. *przysparzające* czyli takie, w których zamierzonym skutkiem jest przysporzenie komuś korzyści majątkowej⁵;
- VII. *odpłatne* i *nieodpłatne* — dotyczy istnienia bądź nie ekwiwalentnej (równoważnej) korzyści majątkowej w zamian za otrzymane przysporzenie.

FORMA CZYNNOŚCI PRAWNYCH

Regułą jest, że czynności prawnej można dokonać w sposób dowolny, byle zrozumiale wyrazić swą wolę. [art. 60 kc]

Wyróżnia się zwykle następujące formy czynności prawnych:

- 1) ustna (równoważna np. z listem e-mailowym),
- 2) pisemna (równoważna z dokumentem elektronicznym zaopatrzonym w tzw. podpis elektroniczny),
- 3) pismo z datą pewną ALBO pismo z urzędowym poświadczeniem podpisu,
- 4) akt notarialny.

Od reguły dowolności formy czynności prawnej przewidziane są wyjątki.

Polega to na tym, że obowiązek zachowania jakiejś szczególnej formy wynika z ustawy albo z woli stron.

I tak wskazuje się w prawie **trzy sytuacje, w których zachodzi konieczność dochowania szczególnych form czynności prawnych:**

1) pod rygorem nieważności (tzw. ad solemnitatem)

Może to być obowiązek zachowania formy pisemnej⁶, formy aktu notarialnego, pisma z pewną datą itd.

Niezachowanie tej formy powoduje nieważność czynności — np. testament sporządzony nie w postaci odrębnego dokumentu, ale w postaci wydruku komputerowego podpisanego ręcznie jest nieważny (art. 949 i n. kc).

2) dla celów dowodowych (tzw. ad probationem)

Niezachowanie przewidzianej formy nie powoduje co prawda nieważności, ale możemy mieć potem trudności w udowodnieniu zajścia danej czynności. Druga strona może nie wyrazić zgody na przykład na dowód ze świadków. [art. 73 §2 zdanie 1 oraz art. 74 kc] Chodzi tu konkretnie o formę pisemną, dla której ustawa nie zastrzega rygору nieważności — tak sformułowany przepis oznacza właśnie formę dla celów dowodowych. Niezachowanie innej formy niż „zwykła” forma pisemna powoduje zawsze nieważność czynności.

3) dla wywołania określonych skutków prawnych (tzw. ad eventum)

Zachodzi, gdy przepisy wyraźnie mówią, że niezachowanie danej formy (zwykle chodzi o pisemną) nie powoduje nieważności, ale skutkiem innej formy niż przewidziana będzie nie to, co zamierzaliśmy — por. np. art. 660 zdanie 2 kc (najem zawarty na dłużej niż rok nie w formie pisemnej to najem zawarty na czas nieoznaczony, choćbyśmy się umówiliśmy, że na trzy lata).

⁴ **Czynności rozporządzające** to np. przeniesienie własności, przelew wierzytelności, zbycie spadku, zrzeczenie się własności rzeczy nieruchomości, porzucenie rzeczy ruchomej, zrzeczenie się ograniczonego prawa rzeczowego, zwolnienie z długu. **Czynności zobowiązujące** to np. umowa sprzedaży, o dzieło, umowa najmu, pożyczki, zlecenia, spółki, darowizny.

⁵ Uwaga! nie każde rozporządzenie prowadzi do przysporzenia, np. porzucenie rzeczy ruchomej nie ma na celu przysporzenie czegoś komukolwiek.

⁶ UWAGA! Chociaż forma notarialna też jest sporządzana na piśmie, to jednak prawo nigdy nie nazywa jej formą pisemną. Taka nazwa przysługuje tylko dokumentowi sporządzanemu przez zainteresowane strony.